

Lekce 11

Zvláštní slovesa

Jn 1,11: εἰς τα ἴδια ἦλθεν, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον.

– Přišel do svého vlastního, a jeho vlastní ho nepřijali.

Lk 4,9: ἤγαγεν δε αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλημ ... καὶ εἶπεν αὐτῷ ...

– Přivedl ho do Jeruzaléma ... a řekl mu ...

Čtyři slovesa zde – ἦλθεν, παρέλαβον, ἤγαγεν, εἶπεν – jsou všechna v aoristu, jak je to vyjádřeno i v jejich překladech. Tento aorist však nebyl vytvořen podle vzoru, který jsme se naučili v lekci 6 (ačkoli je zde přímnožek ε, není přidáno σ). Je to proto, že tato čtyři slovesa patří do skupiny sloves, která tvoří svůj aorist (nazývaný „aorist druhý“) odlišným způsobem.

Ve druhém aoristu slovesa používají odlišné kmeny. Někdy jsou podobné přítomným kmenům – παρέλαβον od παραλαμβάνω – a ἤγαγεν od ἄγω – jindy jsou zcela odlišné – ἦλθεν od ἔρχομαι a εἶπεν od λεγω.

11.1 Druhý aorist

11.1.1 Princip

Existuje skupina řeckých sloves, která tvoří svůj aorist obvyklým způsobem. Říká se, že používají *druhý (II.) aorist* spíše než obvyklejší *první (I.) aorist*, jímž jsme se již zabývali. Je důležité si uvědomit, že *první a druhý aorist* jsou jednoduše odlišné způsoby tvoření aoristu – nejsou to dva odlišné časy.¹

¹ V gramatikách někdy najdeme označení prvního aoristu *slabý aorist* a druhého aoristu *silný aorist*.

Důležitá gramatika

Druhý aorist má stejný význam jako první aorist. Sloveso může mít *bud'* první aorist, *nebo* druhý aorist, ale *ne* oba.

V této lekci se potřebujete naučit, která slovesa mají druhý aorist a jak se tvoří druhý aorist, nebude však zde už diskuse o jeho významu a použití, protože ty jsou stejné jako u prvního aoristu (lekce 6).

11.1.2

11.1.3 Tvoření druhého aoristu

Charakteristickým rysem druhého aoristu je změněný kmen. Tento změněný kmen je vždy přítomný v druhém aoristu a je přítomný pouze v druhém aoristu.

Důležitá gramatika

aorist II. = změněný kmen

Kmeny

Neexistuje žádný způsob, jak zjistit, jaký bude změněný kmen. Musíte se naučit změněné kmeny sloves, která mají druhý aorist. V Novém zákoně se s jistou frekvencí vyskytuje 21 takových sloves.

Důležitá gramatika

Je nemožné rozeznat aorist II., dokud neznáte kmeny aoristu II.

Naučte se je!

Některé kmeny aoristu II. jsou zkrácenými verzemi přítomného kmene:

	présent	aorist II.
hřeším	ἁμαρταν-ω	ἡμαρτ-ον
umírám	ἀποθνησκ-ω	ἀπεθαν-ον
házím	βαλλ-ω	έβαλ-ον
nacházím	εὕρισκ-ω	εὕρ-ον
opouštím	καταλειπ-ω	κατελιπ-ον
beru	λαμβάν-ω	έλαβ-ον
učím se	μανθαν-ω	έμαθ-ον
trpím	πασχ-ω	έπαθ-ον
piji	πιν-ω	έπι-ον
utíkám	φευγ-ω	έφυγ-ον

Tato slovesa zahrnují dvě, jejichž koncovky jsou trochu odlišné:

jdu ²	βαιν-ω	έβ-ην
poznám	γινωσκ-ω	έγν-ων

Jiná provádějí menší úpravy na kmeni:

vedu	ἄγ-ω	ἡγαγ-ον
mám	έχ-ω	έσχ-ον
padám	πιπτ-ω	έπεσον

Jedno je deponentní (a proto má deponentní koncovky):

stávám se	γιν-ομαι	ἐγεν-ομην
-----------	----------	-----------

Pět sloves má aorist II., který se vůbec nepodobá jejich formám v přítomnosti:

přicházím	ἐρχ-ομαι	ἦλθ-ον
říkám	λεγ-ω	εἶπ-ον
jím	ἐσθι-ω	ἐφαγ-ον
vidím	ὁρα-ω	εἶδον
nesu	φερ-ω	ἤνεγκ-ον

Koncovky

Aorist II. nepoužívá koncovky aoristu I. Místo toho používá koncovky spojované s jinými časy – s imperfektem v indikativu a s přítomností v ostatních způsobech (kde není žádné imperfektum).

Důležitá gramatika

indikativ aoristu II. – koncovky imperfekta

ostatní způsoby aoristu II. – koncovky přítomnosti

Tak např. pro βαλλω (házím) jsou tvary aoristu II.:

indikativ	ἐβαλον	imperativ	2. os. sg.	βαλε
	ἐβαλες		2. os. pl.	βαλετε
	ἐβαλεν	infinitiv		βαλειν
	ἐβαλομεν	participium (N. m.)	sg.	βαλων
	ἐβαλετε		pl.	βαλοντες
	ἐβαλον			

11.1.4 Indikativ aoristu II.

Všimněte si, že v indikativu je aorist II. velmi podobný imperfektu – má přímnožek, koncovky imperfekta a nemá σ stejně jako imperfektum. Ve skutečnosti jediný rozdíl mezi např. aoristem II. a imperfektem slovesa βαλλω je, že aorist II. používá změněný kmen, tedy ἐβαλον, ἐβαλες, ἐβαλεν atd., na rozdíl od imperfekta ἐβαλλον, ἐβαλλες, ἐβαλλεν atd.

Příklady

ἐφευγον	3. os. pl. ind. impf.	utíkali
ἐφυγον	3. os. pl. ind. aor.	utekli
ἐγινετο	3. os. sg. ind. impf.	stávalo se
ἐγενετο	3. os. sg. ind. aor.	stalo se
ἐλεγετε	2. os. pl. ind. impf.	říkali jste
εἶπετε	2. os. pl. ind. aor.	řekli jste

Cvičení 11.1.4

Přeložte

1. ἐπεσομεν	3. ἐβαλλετε	5. ἐγενετο	7. ἐφευγεν
2. ἐλαβον	4. ειπεν	6. ἦλθον	8. ειδες

11.1.5 Další způsoby aoristu II.

Přímnožky

Indikativ aoristu II. má přímnožek. Avšak stejně jako u aoristu I. je přímnožek odstraněn v *ostatních způsobech*. Musíte si uvědomit, že tvary ve výše uvedeném seznamu obsahují přímnožky. To je zřejmé v případě např. ἐλαβον, ale méně zřejmé v případě ἦλθον (jehož tvar bez přímnožku je ἐλθ-).

ειπον a ειδον jsou matoucí protože zatímco přímnožek lze odstranit z ειδον a zůstane ιδ-, u ειπον zůstává ειπ- dokonce i v ostatních způsobech.

Koncovky

V ostatních způsobech aorist II. může vypadat jako přezens (tak jako v indikativu může vypadat jako imperfektum). Např. -ων v βαλων svede mnoho studentů, aby si mysleli, že je to participium přezentu jako λων. Avšak participium přezentu slovesa βαλλω je βαλλων, zatímco participium aoristu je βαλων.

Příklady

λαμβάνων	N. sg. m. part. prés.	vzal
λαβων	N. sg. m. part. aor.	vzav
ἐλθειν	inf. aor.	přijít
ιδοντες	N. pl. m. part. aor.	uviděvše
μανθανε	2. os. sg. impt. prés.	uč se!

11.1.5 Cvičení

Udělejte rozbor následujících slov

1. μαθειν	3. μανθανειν	5. ἐνεγκοντες	7. λαβετε
2. εὐρων	4. ειπε	6. ἐλθων	8. ιδειν

11.1.6 Neobvyklé koncovky

(i) γινωσκω a καταβαινω

γινωσκω (poznávám) a βαινω (jdu) mají v aoristu II. neobvyklé koncovky. V řečtině novozákonní doby βαινω existuje pouze ve složeninách jako např. καταβαινω a ἀναβαινω. Proto jako vzor použijeme καταβαινω.

indikativ	ἐγνων, ἐγnows, ἐγνω, ἐγνωμεν, ἐγνωτε, ἐγνωσαν		
imperativ	γνω, γνωτε	infinitiv	γνωναι
participium	γνους, γνοντες		

indikativ	κατεβην, κατεβης, κατεβη, κατεβημεν, κατεβητε, κατεβησαν		
imperativ	καταβηθι, καταβητε	infinitiv	καταβηναι
participium	καταβας, καταβαντες		

Toto lze nejlépe chápat jako výsledek tvaru, jemuž dominovala silná dlouhá samohláska, již jsou zakončeny jejich kmeny (ω, nebo η).

(ii) Aorist II. s koncovkami aoristu I.

ἦλθον, εἶπον, εἶδον a ἠνεγκον se někdy vyskytují s koncovkami aoristu I. (viz lekce 6) a ne s koncovkami imperfektu/prézentu, jak byste očekávali u aoristu II. Ve významu není žádný rozdíl.

např. εἶπαν spíše než εἶπον

ἦλθατε spíše než ἦλθετε

Cvičení 11.1.6

Přeložte

1. καταβας	2. ανεβη	3. ηλθαν	4. εγνωτε	5. γνους

Cvičení v půli

1. πολλοι απεθανον.
2. ηγον αυτο.
3. εφαγον τον αρτον.
4. ελθοντες ειδον αυτον.
5. ιδε την οδον.
6. δει ελθειν εις τα Ιεροσολυμα.
7. ειπων ταυτα ο Ιησους εξηλθεν.
8. αναβας εις το ιερον απεθανεν.
- 9.
- 10.
- 11.
- 12.

11.2 Futurum a aorist plyných sloves

1Kor 1,17: οὐ γὰρ ἀπεστείλεν με Χριστὸς βαπτίζειν ...

– neboť Kristus mě neposlal křtít ...

Lk 11,49: ἀποστελῶ εἰς αὐτοὺς προφῆτας καὶ ἀποστόλους ...

– pošlu k nim proroky a apoštoly ...

ἀπεστείλεν je aorist od ἀποστελλω a ἀποστελῶ je futurum. V obou případech si všimněte, že chybí σ značící futurum/aorist, které bychom očekávali na konci kmene. Také v kmeni jsou nepatrné změny. Je to z toho důvodu, že ἀποστελλω je „plynné sloveso“.

Slovesa, jejichž kmen končí na λ, μ, ν, nebo ρ (nazývaná *plynná slovesa*),³ mají zvláštní tvary aoristu a futura. Důvodem toho však není, že by tvořila novou třídu sloves. K aoristnímu i futurálnímu kmeni se sice přidává σ, ta však z důvodů výslovnosti nemůže následovat po λ, μ, ν, nebo ρ – proto očekávána σ mizí a dochází k různým změnám, které to kompenzují.

Futurum

- Používá se odlišný kmen.
- σ (kterou bychom pro futurum očekávali) není přítomná.
- Používají se koncovky přítomného slovesa φιλεω (-ω, -εις, -ει, -οιμεν, -ειτε, -ουσιν).

Aorist

- Používá se odlišný kmen.
- σ (kterou bychom pro aorist očekávali) není přítomná.
- Používá se přímnožek a koncovky aoristu I.

Naštěstí jsou změny v kmeni obvykle minimální – pouze přesun z dvojité na jednu souhlásku, nebo z dlouhé na krátkou samohlásku.

Důležitá gramatika

**V plyných slovesech není ve
futuru a aoristu žádná σ.**

11.2.1 Častá plyná slovesa⁴

Mnoho sloves používá v aoristu stejný kmen jako v přítomnosti. Ve futuru je však koncová samohláska kmene zkrácena:

	přítomnost	futurum⁵	aorist
seji	σπειρω	σπερεω	ἐσπειρα
vztyčuji	ἐγειρω	ἐγερεω	ἡγειρα
zabývám	ἀποκτεινω	ἀποκτενεω	ἀπεκτεινα

Podobné je:

zdvihám	αἶρω	ἄρεω	ἤρα
---------	------	------	-----

Jiná slovesa se posouvají od koncové zdvojené souhlásky v přítomnosti k jediné souhlásce ve futuru a k jediné souhlásce s prodlouženou samohláskou v aoristu:

posílám	ἀποστελλω	ἀποστελεω	ἀπεστειλα
oznamuji	ἀγγελλω	ἀγγελεω	ἡγγειλα

Některá slovesa jsou podobná, ale nevykazují žádnou změnu ve futuru, protože v přítomnosti je jejich koncová (kmenová) samohláska už krátká a jejich koncová souhláska není zdvojená:

⁴

⁵ Psáno nezkráceně kvůli přehlednosti.

zůstávám	μενω	μενεω	ἐμεινα
----------	------	-------	--------

soudím	κρινω	κρινεω	ἐκρινα
--------	-------	--------	--------

Některá slovesa sledují stejné obecné principy, ale mají aorist II.:

umírám	ἀποθνησκω	ἀποθανεομαι	ἀπεθανον
--------	-----------	-------------	----------

házím	βαλλω	βαλεω	έβαλον
-------	-------	-------	--------

Příklady

Jn 15,10: μενειτε ἐν τη ἀγαπη μου.

– Zůstanete v mé lásce.

Mt 21,1: τοτε Ἰησους ἀπεστειλεν δυο μαθητας.

– Tehdy Ježíš poslal dva učedníky.

11.2.2 Přízvuky ve futuru

Protože některá plynná slovesa jako např. μενω a κρινω používají stejný kmen pro prézens i futurum, jediný rozdíl ve tvaru mezi nimi je v tom, že futurum používá koncovky -εω. Když však dojde ke stažení, často není rozdíl mezi koncovkami -εω a obvyklými koncovkami -ω (např. μενω, μενεις, μενει, μενουσιν). Proto se prézens neliší od futura. V těchto případech může být nápomocný přízvuk.

Důležitá gramatika

Plynné sloveso má průtažný přízvuk

(cirkumflex) pouze ve tvaru futura.

Např. μένεις je prézens (zůstáváš) a μενεῖς je futurum (zůstaneš).

Cvičení 11.2.2

Přeložte

1. ἐμειναν.	7. θελω σπειραι.
2. ἀπαγγελοῦμεν.	8. ἀραντες ἤνεγκον.
3. ἡγειρεν.	9.
4. ἀπεκτειναν.	10.
5. κρινεῖ τον κοσμον.	11.
6. ἀποστειλας ἐξηλθεν.	12.

Slovíčka pro lekci 11

Slovesa s aoristem II.

ἀμαρτανω (43) – hřeším

ἀποθνησκω (111) – umírám

γινομαι (669) – stávám se

παραγινομαι (37) – přicházím

ἐσθιω (158) – jím

εὕρισκω (176) – nacházím

καταλειπω (24) – opouštím,
zanechávám

μανθανω (25) – učím se

ὁραω (454) - vidím⁶

πασχω (42) – trpím

πινω (73) – piju

πιπτω (90) – padám

φερω (66) – nesu, nosím

προσφερω (47) – přináším,
obětuji

φευγω (29) – utíkám

Plynná slovesa

ἀπαγγελλω (45) – ohlašuji

παραγγελλω (32) + D. – příkazuji⁷

αἶρω (101) – zdvím, odnáším

ἀποκτεινω (74) – zabívám

ἀποστελλω (132) – posílám

⁶ ὁραω má aorist II. εἶδον.⁷

ἐγείρω (144) – budím, probouzím,
vztyčuji, nadzvedávám

κρίνω (114) – soudím, rozhoduji se

μένω (118) – zůstávám

ὀφείλω (35) – dlužím, musím

σπείρω (52) – seji, zasévám

χαίρω (74) – raduji se⁸

Slovesa s aoristem II. s neobvyklými
koncovkami

ἀναβίνω (82) – jdu nahoru, vystupuji

καταβίνω (81) – jdu dolů, sestupuji

γινώσκω (222) – poznávám, vím

ἀναγινώσκω (32) – čtu

ἐπιγινώσκω (44) – poznávám

Αἶδου (200) – Hle!

Pomocná slova

heuristika, panorama, sympatie/patologie, apoštol, kritika, permanentní, diaspora, gnostický.

Cvičení

A

1. προσηλθον αὐτῷ οἱ μαθηται λεγοντες· Ἐρημος ἐστιν ὁ τοπος και ἡ ὥρα ἤδη παρηλθεν· ἀπολυσον τους ὄχλους.
2. και φωνη ἐγενετο ἐκ των οὐρανων· Συ εἶ ὁ υἱος μου ὁ ἀγαπητος.
3. και ὅτε εἰσηλθεν εἰς οἶκον ἀπο του ὄχλου, εὗρον αὐτον οἱ μαθηται αὐτου και εἶπον αὐτῷ περι της παραβολης.
4. ἐκηρυξα γαρ ὑμιν ὃ και παρελαβον, ὅτι Χριστος ἀπεθανεν ὑπερ των ἁμαρτιων ἡμων κατα το εὐαγγελιον.
5. ἐγὼ γαρ δια νομου ἀπεθανον νομῷ.
6. λεγει οὖν τῷ ἀποστολῷ· Μη γινου παντοτε τυφλος ἐν τη καρδια σου ἄλλα πιστος.
7. ἐν τῷ κοσμῷ ἦν, και ὁ κοσμος δι' αὐτου ἐγενετο, και ὁ κοσμος αὐτον οὐκ ἐγνων.
8. κυριε δικαιε, και ὁ κοσμος σε οὐκ ἐγνων, ἐγὼ δε σε ἐγνων, και οὗτοι ἐγnowsαν ὅτι συ με ἀπεστειλας.
- 9.
- 10.
- 11.
- 12.

B

1. αὕτη δε ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ, γινώσκειν σε τὸν μόνον ἀληθινὸν θεὸν καὶ ὃν ἀπεστείλας Ἰησοῦν Χριστόν.
2. καὶ ἄλλον ἀπεστείλεν· κἀκείνον⁹ ἀπεκτεῖναν, καὶ πολλοὺς ἄλλους, οὓς μὲν διώκοντες, οὓς δὲ ἀποκτείνοντες.
3. καὶ λέγει αὐτοῖς· Οὐκ γινώσκετε τὴν παραβολὴν ταυτὴν, καὶ πῶς ἄλλας τὰς παραβολὰς γνῶσεσθε;¹⁰
4. καὶ πάλιν ἤνεγκαν τὸ τέκνον μετὰ τοῦ δαιμονίου πρὸς αὐτόν. καὶ εὐθύς πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκράζεν.
5. ἴδου ὁ σπειρὼν σπείρει ἐπὶ τὴν γῆν· καὶ ἐγένετο ὁ μὲν ἐπέσεν παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἄλλο ἐπέσεν εἰς τὴν γῆν τὴν καλὴν, καὶ εὐθύς ἀνέβη καλῶς.
6. τοῦτο οὖν τὸ βιβλίον πολλοὶ ἀνεγνώσαν ὅτι ἐπεγνώσαν τὴν ἀληθειαν.
7. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ ὅτι Σοὶ λέγω, ἐγείρει ἄρον αὐτό καὶ ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου.
8. καὶ οἱ ὑπηρετοὶ καταλιπόντες τὰ πρόβατα ἐφυγόν ἀπαγγέλοντες ἃ εἶδον καὶ ἄλλοι ἀνέβησαν ἰδεῖν.
- 9.
- 10.
- 11.
- 12.

C

⁹ κἀκείνον = καὶ ἐκεῖνον. Viz L 9, pozn. ...

¹⁰ γνῶσομαι is nepravidelné futurum od γινώσκω. (Bude vysvětleno v lekci 18.)